

CASE UKRAINA 2014 – KATSAUS VENÄJÄN INFORMAATIOSODANKÄYNTIIN UKRAINASSA

MIKA VIRTA, AKI-MAURI HUHTINEN, JARI RANTAPELKONEN,
ARTO HIRVELÄ

Mika Virta on HuK ja reservin majuri. Hän on toiminut operatiivisena tiedotuspuolustuspuolustussuunnittelijana rauhan- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuskeskuksessa Kosovossa 2001–02.

Aki-Mauri Huhtinen on yleisesikuntaeverstiluutnantti ja johtamisen professori Maanpuolustuskorkeakoululla.

Jari Rantapelkonen on yleisesikuntaeverstiluutnantti ja sotilasprofessori Maanpuolustuskorkeakoululla.

Arto Hirvelä on ye-everstiluutnantti ja toimi Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksella tutkimusryhmän johtajana.

ABSTRACT

Ukraine's current crisis is a continuation of the 1991 Gulf War as a coming of the information warfare to the battlefield, with power. Satellites, real-time data transfer, the kinetic limitation of the use of force and a global media platform have been the factors that have enabled information warfare and operation of the consolidation of the general concepts to the language during the past 25 years. Also, different levels of the Russian information warfare are visible in a significant way during the past spring in Ukraine. Activity on the Internet and on television has been strong. Russia has a clear lead over the United States and closed the catch of information and communication activities.

JOHDANTO

Ukrainan tämänhetkinen kriisi on jatkoa vuoden 1991 Persianlahden sodan informaatio- ja viestintätoiminnan tulemisena taistelulentäille voimallisesti. Satelliitit, tiedonsiirron reaaliaikaisuus sekä kineettisen voiman käytön rajoittaminen ja globaalien median alusta ovat olleet ne tekijät, jotka ovat mahdollistaneet informaatio- ja viestintätoiminnan ja operoinnin käsitteiden vakiintumisen yleiseen kieleen viimeisen 25 vuoden aikana. Myös Venäjän informaatio- ja viestintätoiminnan eri tasot ovat tulleet näkyviin merkittäväällä tavalla kuluneen kevään aikana Ukrainassa. Aktiivisuus niin Internetissä kuin televisiossa on ollut vahva. Venäjä on selkeästi kuronut kiinni Yhdysvaltojen etumatkan informaatio- ja viestintätoimintatoimintatesteissa.

Taustalla on lähes 80 vuotta Neuvostoliiton vahvaa ja määrätietoista propaganda-tietotaitoa. Everstiluutnantti Petteri Lalun Neuvostoliiton sotataidon kehitystä luotaavan väitöskirjatutkimuksen mukaan nuoren neuvostovaltion sotilasdoktriinia suunnitellut puna-armeijan silloinen esikuntapäällikkö Mihail Frunze korosti propagandan merkitystä sopivan psykologisen asenneilmapiirin synnyssä.¹ Siten siis Neuvostoliiton synnyn ajalta lähtien propaganda ja informaatiotosodankäynti ovat olleet merkittävä osa venäläistä sotataittoa. Venäjän vallankumouksen mukana syntynyt poliittinen merkitystaso toi propagandan ja psykologisen vaikuttamisen osaksi Neuvostoliiton ja edelleen perintönä Venäjän sotilasdoktriiniin. Sen muodot ja välineet ovat kehittyneet ajan myötä. Staattisen ja liikkuvan kuvan merkitys propagandan välineenä on ollut niin Neuvostoliiton kuin nykyisen Venäjän aikana tärkeä, kukapa ei muistaisi lavastettua punalipun ripustusta Berliinin valtiopäivätalon huipulle 1945. Informaatiotosodankäyntiä olivat yhtä lailla omaan väestöön ja omiin taistelujoukkoihin kohdistettu propaganda kuten myös viholliseen kohdistettava viestinnällinen vaikuttaminen. Tällä hetkellä informaatio-operaatioiden laskeutuminen taistelutekniselle tasolle odottaa vielä kehittymistään. Venäjän johdon auktoritatiivinen johtamistyyli mahdollistaa hyvin ns. strategisen tason kommunikaation.

Oman erikoisuuden aihepiiriin on tuonut venäläisessä kulttuurissa oleva iko-

nografinen elementti. Henkilökuvien² käytöllä oli Neuvostoliitossa vahva viestinnällinen tehtävä. Tämä perinne ei ollut ainoastaan neuvostojärjestelmän tuotos vaan siihen liittyy pitkä ortodoksinen ikoniperinne. Keisarivallan aikana myös hallitsijat esitettiin ikonisina kasvokuvina. Tämän perinteen jatkumona Marxin, Engelsin ja Leninin kuvia näytettiin juhlatilaisuuksissa Moskovan Punaisella Torilla. Tapa käyttää kuvia ilmaisemaan erilaisia poliittisia ja valtaan liittyviä suhdanteita oli osa 1930-luvun Neuvostoliiton visuaalista toimintakulttuuria. Henkilöitä lisättiin tai poistettiin valokuvista erilaisten valtasuhteiden muutosten yhteydessä. Presidentti Putinin valtakaudella ikoniseen kuvastoon ovat mukaan tulleet modernit valokuvat. Mediasta ovat kaikille tutut ylävartalo paljaan liikkuva Putin milloin tiikerin kanssa tai kalastamassa, milloin avustamassa kurki-auraa tai sukeltamassa meren syvyyksissä. Sinänsä tällaiset heeros-kuvat eivät ole ainutlaatuisia. Vallankäyttäjät ovat vuosituhansia luoneet veistoksia tai maalauksia itsestään ihmetekojä suorittamassa. Älkäämme unohtako omaa pitkäaikaista presidenttiämme Urho kekkosta, joka hiihti, kalasti ja, metsästi milloin missäkin.³ Aina oli kuitenkin median järjestämät kuvaajat paikalla. Vladimir Putin ja hänen PR-henkilöstönsä ovat vain päivittäneet tämän kuvaston uudelle vuosituhannelle. Presidentti Putinin suosio on osittain siksi erittäin voimakasta juuri nyt Venäjällä, vaikka hän pelaa suurella maailmanpoliittisella riskillä.

VENÄJÄN INFORMAATIO- SODANKÄYNNIN MENETELMIÄ

Venäjän Ukrainan kriisissä käyttämät menetelmät ovat moninaiset. Venäjän varsinaisen suunnitelmallisen informaatio-sodankäynnin menetelmät muotoutuvat tavoiteltavien kohderyhmien mukaan. Päämedianana Venäjän omaan väestöön suunnattavan informaation osalta on televisio.⁴ Levada-tutkimuslaitoksen mukaan noin 90 % venäläisistä seuraa televisiota päämedianana ja noin 50 % pitää sitä uskottavimpana tiedonlähteenä. Venäjän valtion omistamien tai vähintäänkin hallinnoimien kanavien, kuten esimerkiksi Russia Todayn tai Ria Nowostin, kautta väestölle ohjataan perusteiltaan hyvin kansallismielistä ja Kremlin allekirjoittamaa informaatiota. Toisaalta näiden kanavien esittämät versiot totuudesta ovat aiheuttaneet muutamien uutisankkureiden näyttäviä eroamisia, joista he ovat tiedottaneet laajalti huomiota saaden sosiaalisessa mediassa. Toimittaja Liz Wahlin eroilmoitus suorassa lähetyksessä lienee tullut Venäjän vallanpitäjille yllätyksenä.

Osa informaation taistelukentällä liikkuvista viesteistä ei kuitenkaan ole suoranaisesti Kremlin masinoimaa. Eräät kansallismieliset järjestöt ovat aktiivisella toiminnallaan saaneet näkyvyyttä aiheuttamalla välikohtauksia ja väkivaltaisuuksia. He toteuttavat omasta mielestään Venäjälle edullista tai Venäjän johdon edustamaa näkökantaa ja maailmankatsomusta.⁵ Lukuisten irrallisten ja ilman virallista statusta omaavien toimijoiden esiintyminen lisää yleistä informaatiokohinaa ja samalla hämärtää osittain niitä teemoja, joita esi-

merkiksi länsivalloissa pyritään tulkitsemaan.

Toinen merkittävä mediakanava on luonnollisesti Internet. Verkkoviestinnän alueella Venäjä on nostanut viime vuosina kapasiteettiaan voimakkaasti.⁶ Venäjän sisäisen viestinnän kontrollin laajentaminen tapahtui syksyllä 2013 valtion otettua haltuunsa bulvaanien avulla Venäjän oman ”facebook-verkon” V-kontaktin. Hallinnoimalla ja seuraamalla omaa sosiaalista mediaansa Venäjän johto pyrkii samalla vaikuttamaan jaettavan informaationsa avulla omiin kansalaisiinsa. Samaa aikaan Kremlin värväämät toimijat ja kommentoijat ovat pyrkineet saamaan vahvasti näkyvyyttä länsimaaisessa sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Twitterissä ja Facebookissa. Samalla verkkovaikuttamista on tapahtunut eri uutis- ja tiedonvälitysyhtiöiden internetsivuilla. Tästä hyvänä esimerkkinä on The Guardian-sanomalehden hiljattainen havainto, jossa Venäjää koskevan uutisoinnin yhteydessä kommentti-palstat täyttyivät vasta-argumentteja esittävästä venäläisnimimerkeistä. The Guardianin toimitus epäili vahvasti tässä yhteydessä, että kommenttitoiminta olisi organisoitua ja taustalla olisi Kremlin johtama pyrkimys vaikuttaa lehden sivuston lukijoiden käsityksiin.

Pyrkimys vaikuttaa länsimaisen median tiedonvälitykseen on korkealla Venäjän toimintavälikoimassa, mutta pääkohdeyleisö on silti omia kansallisia valtamedia-kanavia katsovat venäläiset. Aina sen ei ole tarvinnut käyttää itse median eri kanavia, vaan luoda tapahtumia ja henkilöitä, jotka esiintyvät länsimaiselle tiedonjanoiselle toimittajajoukolle. Tällöin luodaan ne

kulissit, joissa mediapeliä voidaan sitten pelata muuntelemalla näkymää tarpeen mukaan. Tähän toimintaperiaatteeseen kuuluvat erityisesti Krimin tapahtumien erityyppiset toimenpiteet. Käsikassarana Krimillä Venäjä käytti omien erikoisjoukkojensa ohella venäläismielisiä paikallisia asukkaita tai itselleen lojaaleja valtiokoneiston ulkopuolisia operaattoreita.⁷ Samalla Venäjä loi Krimin hallintokoneiston uudelleen asettamalla sen johtoon henkilöitä, joilla ei ollut kovin merkittävää poliittista menneisyyttä vaan sen sijaan pitkä rikosrekisteri, kuten Krimin hallituksen puheenjohtaja Sergei Aksjonovilla. On tietystä outoa, että Venäjä valitsi juuri tällaiset henkilöt johtotehtäviin. Ilmeisesti parempia ei ollut saatavilla.

Ulkomaisille toimittajille näytettiin laajasti Venäjää puoltavia banderolleja, haastateltaviksi tarjoutui monia Venäjän toimia kannattavia ihmisiä ja lopuksi Krimille ilmestyivät tunnuksettomat sotilasjoukot, jotka kuvattiin paikallisiksi aktivistijoukoiksi. Nämä tunnuksettomat joukot eristivät ensimmäiseksi Venäjälle strategisesti merkittävät lentotukikohdat ja laivastoasemat Sevastapolin ja Semfopolin ympäristössä. Esiintyminen oli pääasiassa mediaa välttelevää, mutta mm. ajoneuvojen rekisteritunnusten paljastumisen kautta nämä joukot paljastuivat speznaz-prikaatin joukoiksi. Vakinaiselle armeijalle tyyppillisesti nämä joukot esiintyivät kurinalaisesti ja järjestelmällisesti. Sevastapolin lentotukikohdan miehityksessä toiminta oli hyvin johdettua ja nopeaa. Ukrainan armeijan joukot saarrettiin ja eristettiin kasarmeihin. Samalla niitä painostettiin luopumaan aseista ja

tunnustamaan venäläismiehitys. Osana painostusta ukrainalaisia pyrittiin suostuttelemaan liittymään alueen venäläismieliseen puolisoitilaalliseen joukkoon. Aluksi venäläiset erikoisjoukot estivät median toiminnan näissä kohteissa, mutta kriisin edetessä median edustajat saivat lisää liikkumavapautta. Median toimintavapauden kiristäminen yleensä saattaa haitata oman paikkällisen tason viestinnän läpimenoa kansainväliseen mediaan.

Vaikka jälkimmäisten joukkojen uskotavuus olikin olematon, koettiin se Venäjän kannalta viestinnällisesti merkitykselliseksi. Oleellista ei Kremlin mielestä ollut uskoivatko länsimaat asian, vaan se, että juridisesti ei olisi voitu todistaa Venäjän joukkojen sekaantuneen Krimin itsenäistymispyrkimykseen. Keskeisintä oli osoittaa Venäjän omille kansalaisille tapahtuma siinä valossa, että krimiläiset olisivat itse ilmaisseet halunsa liittyä Venäjään. Asian vähittäinen paljastuminen epäsi kuitenkin Venäjältä kansainvälisen yhteisön Krimin liittämissä tunnustamisesta. Tämä alueliitos on Venäjälle kynnyksymys, josta se tuskin tulee luopumaan missään olosuhteissa.⁸

Venäjän valtiojohtodossa ja sen lähipiirissä on monia eriasteisia johtajia ja neuvonantajia, jotka kriisin aikaan antoivat julkisuuteen mielipiteitään. Nämä virkamiehet ovat lausunnoissaan viitanneet Venäjän ja länsivaltojen suhteeseen, lännen moraaliseen arvomaailmaan ja Venäjän asemaan maailman poliittisella kartalla. Eräissä tapauksissa valtion virkamiehet ovat uskotelleet olevansa tärkeämmässä asemassa kuin heidän virkansa edellyttävät. Tähän esimerkkiin liittyy

duuman virkailija, joka esiintyi sosiaalisessa mediassa Venäjän valtion korkeana virkamiehenä EU:n yhteydessä Brysselissä. Kyseinen virkailija laukoi hyvin hyökkäviä ja provosoivia mielipiteitä, jotka kuitenkin pian poistettiin sosiaalisen median sivustoilta. Henkilö osoittautui myöhemmin Venäjän duuman virkamieheksi. Miten paljon tällainen toiminta on Kremlin masinoimaa tai johtamaa on arvelun varassa. Eräissä tapauksissa näyttää kuitenkin siltä, että näissä tapahtumissa esiintyy tietynlaista nationalistista yksityisyritteliäisyyttä oman aseman korostamiseksi. Huomion saaminen länsimaaisessa mediassa ei aina ole niinkään vaikeaa. Kuitenkin juuri näiden toimijoiden kautta tulevat ne huomiota herättävimmät informaatioiskut. Nämä näennäisesti irralliset tai löyhästi Venäjän valtiojohtoon liittyvät toimijat ovat kuitenkin kokonaisuuden kannalta merkityksellisiä. Niiden poleemisiksi tarkoitettujen lausunnot ovat tarkoituksenomaisia juuri silloin kun herättävät paljon huomiota. Näyttäisi siltä, että Venäjän johto pyrkisi tällä tavoin polarisoimaan ulkovaltojen johtajien ja mahdollisesti myös kansalaisten mielipiteet. Kysymyksessä olisi tällöin eräänlainen hajoita ja hallitse, divide et impera, toimintamalli, jolla luodaan epävarmuutta ja hajaannusta esimerkiksi EU-valtioiden keskuuteen. EU:n epäyhtenäisyys heikentää sitä Venäjän vastavoimana ja siten mahdollistaa Venäjälle vapaammat toimintamahdollisuudet valitsemallaan strategialla. Strategia sinällään ei ole uusi menetelmä, sen voi löytää jo Caesarin ”Gallian sodasta” tai Sun Tzu ”Sodankäynnin taidosta”.

Merkittäviin vaikuttajiin kuuluvat myös akateemisen tason professorit, kuten Alexander Dugin, joiden avoimen nationalistiset ja ideologiset kannanotot niin Venäjällä kuin muuallakin ovat olleet median jatkuvan seurannan alla.⁹ Tällaisetkin vaikuttajat toimivat nähdäkseni oma-aloitteisesti eivätkä Kremlin suoranaisessa johdossa, joskin varmasti sen myötävaikutuksella. Heidän välittämänsä maailmankuva Venäjän hegemonian noususta ja venäläisyyden moraaliseettisestä merkityksestä ihmiskunnalle on linjassa presidentti Putinin ja Kremlin varsinaisen johdon omien lausuntojen kanssa.

Huomiota saavat myös erilaiset mediapersoonat, kuten Dimitri Kiseljovin¹⁰ kaltaiset kellokkaat, jotka ovat Kremlin tukemia ja tunnustamia äänitorvia ja jotka toimivat Venäjän informaatioisodan käynnin etulinjassa. Venäjän valtiollisella kanavalla Kiseljov juonsi ohjelmaa Vesti Nedeli (Viikon uutiset) jossa hän kommentoi uutistapahtumia värikkääseen ja provosoivaan tyyliin. Tunnetuksi tuli hänen heittonsa Venäjästä maana, joka voi muuttaa aseillaan Yhdysvallat ”radioaktiiviseksi tuhkaksi”.¹¹ Kiseljovin lausunnot ja tapa ilmaista asioita toimivat kaksisuuntaisesti. Toisaalta on tarkoitus muokata Venäjän kansalaisten käsitystä omasta maastaan ja sen suhteesta muihin valtioihin, pää-asiassa Yhdysvaltoihin. Usein pilkallinen veistely ja irvailu lännen kustannuksella pyrkii pönkittämään venäläistä identiteettiä ja uskallusta pilkata maailman tällä hetkellä suurinta asevoimaa ja sen hegemoniaa. Toisaalta on taas tavoitteena luoda yhtenäisyyttä juuri tuon toiseuden avulla. Länsi edustaa niitä mui-

ta, joiden dekadenssi ja moraalittomuus ovat uhka perinteisille venäläisille arvoille ja moraalille. Tämä arvojen ja moraalikäsitusten vastakkainasettelu näyttää palvelevan Venäjän johdon sisäpoliittista ilmapiirikehitystä, jossa on ilmeisesti pyrkimys kansallismielisellä propagandalla yhtenäistää Venäjän kansalaisia.

Tehokas informaatio- ja sosiaalisen median instrumentti ovat olleet erilaiset venäläismieliset separatistiryhmittymät ja jäsenistöt. Tilanteen kiristyessä Krimillä helmimaaliskuussa 2014 nämä ryhmittymät aktivoituivat näkyvästi, mikä viittaa selvästi johdettuun toimintaan.¹² Ryhmien tehtävänä oli luoda medianäkyvyyttä Krimin venäläisyyden puolesta ja siten luoda maaperää jatkotoimille, joihin liittyivät tunnuksettomat venäläiset erikoisjoukot sekä Krimin sisäinen kansanäänestys. Tunnuksettomien joukkojen tehtävänä oli luoda alkuasetelmaan illuusio paikallisista aktivisteista, mutta käytännössä nämä joukot vain varmistivat Krimin sotilaallisesti strategiset pisteet. Kaikki muu puolisolitaallinen toiminta toteutettiin mitä ilmeisimmin paikallisten tai paikalle tuotujen puolisolitaallisten joukkojen avulla. Myös Krimillä suoritettu kansanäänestys masinoitiin venäläismielisten aktivistien avulla, jotta kytkös paikallisväestöön pystyttiin edes siteeksi osoittamaan medialle. Omassa uutistiedonvälityksessään Venäjän valtion johto kykeni osoittamaan Krimin asukkaiden tahdon liittymisestä Venäjään länsimedian ja Ukrainan virallisen uutismedian kiistämisestä huolimatta. Ulkomaisten medioiden näkökulma oli samalla mahdollista torjua valheellisena ja

provosoivana, oma totuus on uskottavampaa kuin vieraan totuus.

Venäläismielisten separatistien ryhmiä Venäjä on käyttänyt myös aktiivisesti Donbassin ja Donetskien alueelle. Tavoitteena, kuten Krimillä, oli luoda hajaannusta ja samalla esittää illuusio laajasta venäläismielisestä yhteisöstä Ukrainan sisällä sekä esittää tämä vähemmistö Ukrainan virallisen johdon sortamana. Tätä kirjoitettaessa venäläiseparatistien toiminta on johtanut lähes sisällissodan tapaiseen tilaan Donetskissa, jossa Ukrainan viralliset sotajoukot pyrkivät tuhoamaan nämä ryhmittymät. Oleellista tässä Venäjän menettelyssä on kiistaa julkinen tuki separatisteille. Se voidaan aina naamioida yksityisten kansalaisten omaksi yksityisyritteliäisyydeksi. Separatistien käyttämien aseiden alkuperää on mahdoton loppujen lopuksi varmistaa, ne on voitu kierrättää useamman tahon kautta. Helppoin tapa on tietysti osoittaa kalusto varastetuksi joko Ukrainasta tai Venäjältä. Joka tapauksessa Venäjän valtion organisaatioilla on säilytetty tässä tilanteessa mahdollisuus kieltää kaikki osallisuus. Toisaalta tässä ei ole aina onnistuttu. Hyvänä esimerkkinä on entisen GRU-eversti Igor Strelkovin paljastuminen Krimin tapahtumien yhteydessä.¹³ Hyvin nopeasti media sai selville everstin taustan ja pseudonimen, jolla hän on toiminut. Samalla selvitettiin hänen henkilöhistoriansa ja muu aikaisempi nationalistinen toiminta. Tästä tietysti herää vain kysymys kuinka paljon näissä tarinoissa on totuutta ja kuinka paljon harhauttavaa informaatiota.

Osa separatisteista saattaa toimia myös itsenäisesti omalla agendalla, mutta on

vaikea kuvitella miten pitkälle tällainen ryhmittymä pystyy omavaraisesti toimimaan ilman laajempaa ja voimakkaampaa taustatukea. Pitkällä juoksulla irrallisten ryhmittymien on valittava puolensa ja liityttävä voimakkaampiin ryhmiin tai kadottava. On myös mahdollista, että taustalla oleva Venäjä toivookin tällaisten itsenäisten ryhmittymien sekoittavan ja hämmentävän tilannetta, jolloin sen oma osuus jää vähemmälle huomiolle. Venäjä voi myös käyttää näitä ryhmiä poliittisina pantteina, joilla osoittaa Ukrainan johdon toiminnan aggressiivisuus. Separatistien kyyninen uhraaminen suuremman poliittisen voiton puolesta ei ole välttämättä poisluettu.

Kokonaisuutta tarkastellen voidaan todella nähdä, miten laajalla toimintamallien ja välinekirjolla Venäjä toimii. Kaikki resurssit ovat käytössä ja informaatiopeli on röyhkeää. Menestys pienessäkin mitataavassa luo uskoa menetelmien toimivuudesta.

VENÄJÄN INFORMAATIO-SODANKÄYNNIN TEEMAT

Merkittävin pääviesti Venäjällä koko Ukrainan kriisin ajan on ollut Ukrainan väliaikaisen hallituksen laittomuus. Se on pyrkinyt osoittamaan, että Janukovitsin hallinnon romahdus oli fasistisen oikeiston vallankaappaus.¹⁴ Tätä taustaa vastaan Venäjä on halunnut samalla osoittaa Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen osallisuuden tilanteen kriisiytymiseen. Viestiä on pyritty pitämään yllä kaikissa läntisissä medioissa samaan aikaan kun Venäjän kotimaisissa viestimissä Eurooppa on

mustamaalattu ja syytetty rappiosta erisyiden avulla. Informaatioteeman on lisätty separatistien toiminnan rohkaisu ja epävirallinen tukeminen. Samalla Venäjä on pyrkinyt osoittamaan Ukrainan ja omaa kohtalonyhteyttään niin historian viitekehyksessä kuin nationalistisin perustein. Tavoite on saada koko Ukraina takaisin, jos ei osaksi Venäjää niin ainakin samanlaiseksi satelliitiksi kuin Valko-Venäjä. Tällä hetkellä tilanne ei ole kovin edullinen Venäjän kannalta, koska ukrainalaiset ovat mielipiteiltään jakautuneet. Valtaosa väestöstä tukee kuitenkin Ukrainan nykyjohtoa ja ainoastaan venäläisvähemmistöt Donetskin ja Donbassin alueella tukevat Venäjän tarjoamaa näkemystä. Tyypillisesti Venäjällä on johtajan merkitys korostunut kun venäläinen identiteetti on joutunut haasteiden eteen. Neuvostoliiton hajoamisen kansallis-sielulliset traumat ovat nyt siirtyneet äärimmäisen kansallistunteen liekittämiseen mm. erilaisten ”putin-tuotteiden” muodossa. Erikoisella tavalla myös Suomea kovasti koskettaneet talouspakotteet ovat tehneet Valion Oltermanni–juustosta lempinimeltään ”putin–juuston”.

Krimin yhteydessä pääteemana oli Krimin historiallinen yhteys Venäjään. Kansanäänestyksen kautta pyrittiin osoittamaan myös jonkunlaista demokraattista oikeutta kansalle valita emämaansa. Koko kansanäänestys oli rohkeasti ja karkeasti hoidettu informaatio-operaatio, jossa paikan päällä vallitsevalla totuudella ei ollut mitään merkitystä. Todellisuuden tilalle luotiin näennäinen kansanvalinta, jota propagoitiin kaikissa medioissa hyvin voimakkaasti. Huolimatta kansainväli-

sen median läsnäolosta ja raportoinnista Venäjä ei piitannut niiden välittämistä kuvasta. Se loi oman todellisuutensa ja kieltäytyi kokonaan käsittelemästä asiaa muutoin kuin omilla ehdoillaan. Paikalle tuodut omat ”riippumattomat tarkkailijat” toimivat Venäjän luoman kuvan tukemiseksi ja raportoivat kuten Venäjän johto halusi. EU:n jäsenvaltiot ja muut länsimaat olivat voimattomia tämän toiminnan yhteydessä.¹⁵ EU:lla oli halu dialogiin, mutta Venäjän johto systemaattisesti kieltäytyi keskustelemasta tilanteesta muuten kuin omasta näkökulmastaan. Venäjä täten hallitsi tässäkin tilanteessa hajottamalla mediakentän ja loi siten tilanteen, jossa Krimin liittäminen Venäjään tapahtui de facto, ilman että se edes vaati muilta mailta de jure hyväksyntää.

Toinen merkittävä teema sisältyy vanhan Neuvostoliiton aikaiseen sanastoon ja käsitemaailmaan. Jo Ukrainan kriisin alusta lähtien Venäjä on ottanut fasismikäsitteen¹⁶ osaksi informaationsodankäyntiä. Merkitykseltään fasismi edustaa neuvostoliittolais-venäläisessä käsitemaailmassa äärioikeistolaista pahuutta ja julmuutta. Fasismiin viitataan Venäjällä aina kun on kyse voimista, jotka ovat sitä itseään vastaan. Kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja sen liittolaiset leimattiin yleensä kuvituksissa ja pilapiirroksissa hakaristisymbolien avulla natsien perillisiksi. Toisen maailmansodan aikainen sota Natsi-Saksaa vastaan oli erittäin julmaa ja raakaa kummaltakin osapuolelta. Tämä jätti venäläiseen sieluun sellaisen jäljen, jossa fasismikäsite yhdistyi täydelliseen tuhoon ja epäinhimilliseen julmuuteen. Ukrainan Maidan-kapinan johdon ja länsimielisten ukrainalaisten

leimaaminen fasisteiksi on neuvostoajan käsitemaailman jatkumo. Leimaamalla poliittiset vastustajansa fasisteiksi Venäjän johto kykeni näin demonisoimaan toisen osapuolen kaikkein tehokkaimmalla tavalla. Venäjämielisille ukrainalaisille oli helppo yhtyä tähän jo tuttuun viholliskuvaan ilman, että sitä tässä yhteydessä millään lailla kriittisesti arvioitaisiin. Ironista venäläisen fasismikäsitteen kannalta on ollut, että Venäjän valtio itse on enenevässä määrin ottanut käyttöön menetelmiä ja käytäntöjä, jotka ovat yhdistettävissä juuri fasismikäsitteen alle. Näitä ovat olleet valtion puuttuminen tiedonvälitykseen, kansallismielinen mielipidevaikuttaminen sekä sananvapauden rajoittaminen.

Fasismi-nimittelyä tuki laaja yleisesti länsivaltoja ja EU:ta mustamaalaava propaganda, johon liitettiin henkisen rappion ja heikkouden tunnusmerkkejä. Jo ennen Ukrainan kriisiä Venäjän hallitus ja sitä tukevat piirit aloittivat voimakkaan homoseksuaalien vastaisen kampanjan. Tässä yhteydessä viitattiin usein Länsi-Euroopan rappioon, jossa on yleisesti alettu suhtautua suvaitsevasti homoseksuaalisuuteen.¹⁷ Tähän kampanjoihin Sotshin olympialaiset toivat hetken hengähdystauon, mutta kisojen jälkeen ja Ukrainan kriisin kärjistyessä teemat otettiin takaisin käyttöön. Suomen osalta tähän länsimaiden mustamaalaamis-kampanjaan on liittynyt lapsiin liittyvä viranomaistoiminta Suomessa. Venäläinen media pyrki luomaan kärjistyneen kuvan venäläisperäisten lasten huostaanotosta, jota tukivat suomessa olevat venäläismieliset kellokat, kuten dosentti Johan Backman ja hänen lähipiirinsä.

Uutismediassa niin venäläinen kuin ukrainalainen osapuoli on demonisoitu toisiaan kiivaasti. Syytökset sotarikoksista ja terrorismista ovat singhdelleet molempiin suuntiin. Julkisessa retoriikassa tällaisella nimittelyllä on pyritty oikeuttamaan omat, hyvinkin kovat otteet. Terrorismi ja sotarikokset ovat niin kansainvälisen lain kannalta kuin emotionaalisesti kovia käsitteitä, jotka antavat mahdollisuuden tehdä rankempia toimia toisiaan vastaan.

Yleisesti Länsi-Eurooppa esitetään Venäjällä heikkona ja hajanaisena huolimatta EU:n kokoavasta roolista. Toisaalta juuri tätä hajanaisuutta Venäjä pyrkii tietoisesti edesauttamaan rikkoakseen yhteisrintaman, mikä sillä esimerkiksi taloudellisen kilpailun rintamalla olisi. Erityisesti Suomen osalta EU:n ja muun kansainvälisen yhteisön luoman talouspakotteet ovat luoneet idänkauppaan ongelmia. Venäjän johto on hyvin selvillä Suomen idänkaupan suuresta merkityksestä kansantaloudelle. Osana informaatio- ja teknologian kehitystä Venäjä on pyrkinyt pitämään esillä Suomen ja Venäjän välisen kaupan merkitystä. Tiivistyvä taloudellinen verkko luo kauppasuhteisiin ympäristön, jossa Suomi saattaa olla EU:n ”heikko lenkki” ja jonka kautta Venäjän on mahdollista pyrkiä osaltaan rikkomaan EU:n yhtenäisyyttä. Muutenkin pitkään taantumana vuoksi kärsinyt Suomen talous on otollinen kohde viestinnälliselle painostukselle. Mediassa näkyvät teemat hajoittavat ja jakavat kansan sekä poliittisten päättäjien mielipiteitä. Täten kärjistyvä poliittinen keskustelu palvelee Venäjän tarkoitusperiä saada aikaan epävarmuutta. Tämä puoles-

taan luo Venäjälle mahdollisuuden tarjota edullisia ratkaisuja mm. ydinvoimaenergian ja telakkateollisuuden saralla. Hintana tässä olisi kuitenkin lipeäminen EU:n yhteisistä päätöksistä.

Presidentti Putin syytti 18.3.2014 puheessaan¹⁸ Venäjän parlamentin alahuoneessa länttä kaksinaismoraalista ja pyrkimyksestä estää Venäjää toimimasta etujensa mukaan. Aikaisemmin hän syytti länttä myös pyrkimyksestä pakottaa Venäjä poliittisesti nurkkaan, minkä tarkoituksena oli osoittaa kansallisella tasolla ulkoisen uhan voimakkuutta. Mediassa Venäjän pyrkimys näkyä niin kansallisella tasolla kuin kansainvälisesti yhtenäisenä, arvopohjaltaan ylevämpänä varteenotettavana suurvaltana korostuu. Tämän avulla se pyrkii myös ottamaan takaisin Neuvostoliiton mahtiasemaa maailmanpolitiikassa.

Vladimir Putinin viestimässä retoriikassa suurvalta-asema edellyttää riippumattomuutta muusta maailmasta, erityisesti taloudellisesti. Tätä teemaa hän on tukenut pyrkimällä luomaan Euraasian talousliittoa. Samalla pyrkimyksenä on ollut myös yhteistyön vahvistaminen BRICS-valtioiden (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina, Etelä-Afrikka) kanssa.¹⁹ Uusin verkko tällä saralla on 2014 keväällä tehty laaja kaasun myyntisopimus Kiinan kanssa. Vaikka kriisin yhteydessä länsivallat ovat asettaneet muutamia taloudellisia pakotteita, Venäjä on jatkuvasti pyrkinyt viestinnässään osoittamaan niiden tehotonmuuden ja päinvastoin korostanut oman taloutensa kestävänsä lännen toimet. Tätä signaalia presidentti Putin on vahvistanut spekuloimalla mm. oman maksujärjestel-

män perustamisella. Lännen määräämiin talouspakotteisiin Putin on vastannut Venäjän kykenevän tukeutumaan tyystin omavaraisuuteen. Tämä on oletettavasti vain poliittista retoriikkaa, sillä Venäjä on monella teknisellä tasolla hyvin riippuvainen läntisestä teknologiasta. Ja ilman varaosia mikään tekniikka tuskin toimii pitkään. Teknologisen omavaraisuuden realisoituminen ei ole muutaman vuoden prosessi, eikä se Venäjän osalta liene mahdollista moniin vuosikymmeneihin.

Entiseen neuvostoliiton aikaiseen suuralta-asemaan liittyy myös Venäjän viesti etupiireistä. Tämä etupiirijattelu näkyy herkkyytenä NATO:n toimiin nähden. Venäjän lähetettyä joukkoja Ukrainan rajalle myös NATO-maat reagoivat ja vahvensivat läsnäoloaan Venäjän läheisissä NATO-liittolaissa. Venäjä koki tämän selkeästi kriisiä kuumentavana ja pyrki esiintymään siten, että sillä on täysi oikeus omiin toimiinsa niissä naapurimaissa, jotka eivät ole NATO-jäseniä, kuten nyt Ukrainassa. Etupiirijattelu toi takaisin tuulahduksen ”kylmän sodan” ajalta ja Venäjä on toistuvasti pyrkinyt välttämään etupiiri-käsitteen käyttöä. Toisaalta Venäjän johto on viestinyt suojelevansa omia kansallisia etujaan rajojen ulkopuolella. Osana tätä suojelua ovat Venäjän rajanaapurimaissa asuvat venäläisvähemmistöt. Tähän suojeluun vetoamalla Venäjä on jo ennen Ukrainan kriisiä osoittanut halukkuutta puuttua niiden asemaan Virossa ja Latviassa. Baltian maissa venäläisvähemmistön rooli voi olla merkittävä. Toisaalta taloudellinen kasvu on hyödyttänyt venäläistä vähemmistöä ja siten auttanut sen

integroitumista muuhun väestöön, kuten esimerkiksi Virossa. Separatistiset mielenilmaukset ovat jääneet marginaaliin. Aika näyttää, pyrkiikö Venäjä vielä kärjistämään vastakkainasettelua näissä maissa.

Venäläisvähemmistön rooli Ukrainassa on aivan kriisin keskeisiä kysymyksiä. Krimin miehityksessä venäläisvähemmistö tarjosi Putinille juuri sen syyn, jonka varjolla niemimaan haltuunotto voitiin toteuttaa. Avoin ja julkinen tuki tälle vähemmistölle rohkaisi venäläisaktivisteja toimimaan Venäjän käsikassarana Krimin kansanäänestyksessä ja liittämisestä Venäjään. Samaa periaatetta Venäjä on toteuttanut Donetskin alueella. Se on jatkuvasti viestinyt tuestaan venäläismielisille, mutta länteen päin Venäjä on taas viestinyt täysin toisin. Se on pyrkinyt korostamaan, ettei tue aineellisesti venäläisseparatisteja, vaan korostanut Donetskin venäläisten toimivan omin resurssein ja voimin. Tämä vaikutelma on Venäjän kannalta tärkeä säilyttää, jotta välittyisi kuva sorretusta venäläisvähemmistöstä eikä Venäjän tuemasta separatistivoimasta, joka toteuttaa Moskovan suunnittelemaa ja johtamaa toimintaa. Myös separatistit ovat julkisessa esiintymisessään korostaneet riippumattomuuttaan Venäjästä.²⁰

Lähestymistapa näihin teemoihin on hyvin tunteeomainen. Tärkeintä on päästä vaikuttamaan emotionaalisesti kohdeyleisöön. Kansallistunteeseen kytkeyty hurmos ja paatos luovat vahvan elämyksen, jota räikeäkin propaganda voi hyödyntää. Jaettu tunnetila tiivistää kansalaisryhmien yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja vahvistaa identiteettiä.

USKONNON MERKITYS VENÄJÄN INFORMAATIOSODANKÄYNNISSÄ

Kreikkalaiskatolinen uskonto on osa venäläistä kulttuuria ja identiteettiä. Huolimatta Neuvostoliiton-aikaisen ideologisesti määritellyn ateismin vaikutuksesta ortodoksi-uskonnolla oli merkittävä asema venäläisessä sielussa. Lokakuun valankumouksen jälkeinen tiukan kriittinen suhtautuminen uskuntoon väljeni vähitellen, vaikka ei valtiokirkon asema aivan palannutkaan. Neuvostoliiton romahduksen jälkeen kreikkalaiskatolinen kirkko eli uutta renessanssia ja varsin nopeasti siitä tuli jälleen osa venäläisyyden peruskiveä. Presidentti Putin ja muut Kremlin johtohenkilöt ovat näkyvästi esiintyneet julkisuudessa erilaisissa uskonnollisissa juhallisuuksissa sekä osallistuneet erilaisiin riitteihin, joihin on liittynyt uskonnollisia symboleja. Osa näistä on ollut aivan samoja, joita Venäjän tsaarit suorittivat mm. 1800-luvulla. Samoin Putin on henkilökohtaisesti ollut mukana rahoittamassa eräitä vanhoihin ortodoksikirkkoihin liittyviä restaurointi-projekteja sekä erilaisia kulttuuriprojekteja mm. Pietarissa.²¹

Palaamalla vanhoihin Venäjän keisariajan perinteisiin on Kremlin nykyjohto luonut sillon myös laajemman kansanosan identiteetin hyväksynnälle. Ortodoksiuskonto yhdistää kaikkia entisen Neuvostoliiton hallinnassa olleita alueita, ehkä Baltiaa ja islamilaisuuteen orientoituneita Keski-Aasian valtioita lukuun ottamatta.

Jo Ukrainan kriisin alkuvaiheessa papistolla oli oma merkityksensä. Kiovan EuroMaidanilla papisto näyttäytyi osittain opposition riveissä, mutta Krimillä kan-

nettiin jo venäläisiä tunnuksia.²² Puolen valintaan lienee vaikuttanut Moskovan patriarkka Kirilin puolentalinta, koska hänellä on erittäin hyvät suhteet Kremliin. Kevättalven uutiskuivissa Krimiltä näkyi ortodoksipappeja siunaamassa venäläis-mielisiä joukkoja ja esiintymässä mielenosoitusten yhteydessä. Näissä yhteyksissä papiston rooli ei ole välttämättä ollut suoraan Kremlin johtamaa, vaan se on voinut liittyä paikalliseen aktivismiin.

Yhtäkaikki kreikkalaiskatolisuus on osa venäläisyyden ydintä. Sen ilmaisevat myös ne monet miniatyyri-ikonit, joita on aseteltu näkyville vaatteisiin tai mielenosoituksissa nostettu seinustoille. Ikonit symboloivat sitä uskonnollista ja kansallismielistä identiteettiä, josta myös Ukrainan separatistit ammentavat retoriikkansa.

Uskonnon toinen ulottuvuus liittyy myös erilaisiin ikonografisiin elementteihin. Useat separatistien kantavat rintapielessään erilaisia mini-ikoneja, joita saattavat kehystää oranssi-musta Pyhän Yrjön nauha. Vaikka nauhan historiallinen alkuperä liittyy tsaarin Venäjään, muistetaan se lähinnä natsi-Saksasta saadun voiton symbolina. Nauhan symbolinen ja samalla ikoninen merkitys korostuu Ukrainassa sen vuoksi, että Venäjä on pyrkinyt leimaamaan Ukrainan hallituksen ja sitä kannattavat fasisteiksi. Nauhaa näkyi käytettävän varsin kirjavasti ja erilaisina käytäntöinä. Perinteisesti nauha näkyi monen maastopukuisen mieshenkilön rintataskun napin lävessä, mutta nauhaa käytettiin myös vapaasti liehuvana pätkänä hakaneulalla tms. kiinnitettynä puseroissa ja takeissa. Samalla kirjavuudella se esiintyi myös

separatistien sotilasjoukkojen niin ikään kirjavissa varusteissa. On siten luontevaa, että venäläiseparatistit vahvistavat tämän perinteen kautta omaa identiteettiään fasismin vastustajina.

Samuel Huntingtonin 1996 esittämä teoria sivilisaatioiden konfliktista pitää sisällään uskonnon kulttuuriin sidottuna ilmiönä. Tuolloin teoria herätti närkästystä ja Huntington joutui selittämään teoriaansa perusteellisemmin kirjan muodossa. Hänen teoriansa mukaan konfliktien keskiössä ovat länsimais-kristillinen, slaavilais-ortodoksinen ja arabi-islamalainen sivilisaatio. Kuluneen kymmenen vuoden aikana nämä rajapinnat ovat olleet jatkuvan kärjistymisen kohteena. Näillä rajapinnoilla on myös muita kitkan kohteita kuin kulttuuriset tekijät, kuten taloudelliset ja väestöpoliittiset tekijät, mutta uskontojen kautta kulttuurien törmäys on korostunut. Tuntuu siltä, että mikään osapuoli ei kykene oikein ymmärtämään toisiaan.

Ukrainan kriisin osalta kärjistyminen on tapahtunut erittäin nopeasti ja tätä on myös lisännyt Venäjän johdon käyttämä propagandaretoriikka, jolla se on pyrkinyt erottamaan itsensä ”dekadentista” lännestä. Tässä yhteydessä ovat korostuneet kansallista identiteettiä vahvistavat tekijät kuten juuri uskonto ja kulttuuri. Sekulaarisempi länsi ei ole tuonut esille omassa viestinnässään julkisesti sinällään kristillisiä arvoja, vaan pitäytynyt yleishumaanien periaatteiden sanastossa, vaikka taustalla niissä onkin katolisen ja protestanttisen kristinuskon arvomaailma. Kärjistyminen ei kuitenkaan ole niinkään uskontojen välillä, vaikka ne toimivat tilanteessa

jonkinlaisina kulisseinä, vaan eräänlaisena itsesuojeluun liittyvänä identiteettien konfliktina.

MALESIALAISEN SIVILIKONEEN ALASAMPUMINEN – SAVUAVA ASE

Konkreettisten ja todellisten todisteiden kieltäminen on usein lähes mahdotonta. Tässä onnettomassa tragediassa Venäjän hallitus on lähtenyt suorittamaan tätä mahdotonta tehtävää. Venäläismielisten separatistien internetissä julkaisemien alasampumisilmoitusten (jotka totuuden paljastuttua poistettiin) kieltämistä ei ole helppo kiistää. Tässäkin Venäjän media ja valtion johto on ollut systemaattinen. Totuudesta voidaan näköjään kiistää lähes kaikki muu kuin koneen putoaminen. Vastuu tapahtumasta on siirretty jatkuvasti Ukrainan johdolle ja ylipäättään lännen, erityisesti Yhdysvaltain kontolle. Vaikka alasampumista itseään ei voida todistaa mahdottomaksi, länttä voidaan syyttää kriisin mahdollistuttajaksi ja siten epäsuorasti onnettoman tragedian syylliseksi.²³

Mitä tulee varsinaiseen ”savuvaavaan aseeseen” on Venäjällä kiire hävittää kaikki sen omaan osallisuuteen liittyvät todisteet. Kansainvälinen media ja internet ovat kuitenkin olleet nopeampia, sillä vain muutaman päivän jälkeen ”worldwide webissä” oli linkitetty ja näytetty monia kuvia syylliseksi epäilystä venäläisesti BUK-ilmatorjuntajärjestelmästä.²⁴ Käytössä oli sosiaalisessa mediassa ladattuja kännykkäkuvia ja satelliittikuvia, joissa kyseisen järjestelmän vaunuja kuvattiin liikkuvan Donetskin alueella. Kaiken tämän Venäjä luonnollisesti pyrki kiistämään ja samalla

syöttämään sitä lännen ja Ukrainan propagandaksi. Jälleen siis kyseenalaistetaan muut näkemykset ja esitetään oma tilannekuvaus todellisuutena. On siten todennäköistä, että lännessä julkaistava kuva tragediasta tullaan kieltämään, kunnes vuosikymmenien jälkeen Venäjän johdossa tapahtuneen vallanvaihdon jälkeen asia voidaan uudelleen arvioida. Näin kävi myös Neuvostoliiton alas ampuman Korean Airlinesin tapauksen suhteen. Vasta Neuvostoliiton romahdus antoi mahdollisuuden tapahtuman uudelleenarviointiin.

ONGELMIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Kontrolloitu informaatiotosodankäynti on erittäin haastavaa, liki mahdotonta. Modernissa verkostoituneessa maailmassa viestit leviävät nopeasti ja muuttuvat samalla matkalla. Disinformaatio sekoittuu aitoon informaatioon joko tarkoituksella tai tahattomasti. Huolimatta vahvasta informaatiotosodankäynnin osaamisesta Venäjä tuntuu toimivan huomattavasti väljemmässä ”Flow”-tilassa kuin tiukan systemaattisessa ja kurinalaisessa toimintamallissa. Toimijoita on liikaa, jotta kokonaisuutta olisi mitenkään mahdollista hallita. Eri toimijoidenkin välillä on huomattavia tasoeroja ja sisällöllisiä ristiriitaisuuksia. Keskushallinnon toiminta näyttäisi olevan selkeämmin johdettu, mikä on havaittavissa Putinin ja hänen välittömässä läheisyydessä toimivien järjestelmien viestinnässä.

Sen sijaan puoli-itsenäiset mediat ja asevoimien eri johtoportaat toimivat hajanaisemmin. Informaatiotosodankäynnin operaatioita ei näytetä johdettavan koor-

dinoitusti, jokainen toimija toteuttaa niitä itsenäisesti omine resursseineen. Tästä oli hyvä esimerkki Venäjän yleisesikunnan 21.7.²⁵ pitämä tiedostustilaisuus, jossa kömpelöt ja epä johdonmukaiset viestit, niin puheessa kuin videoissa, olivat huonosti valmisteltuja. Sosiaalisessa mediassa (Twitter) tiedostustilaisuudesta tehtyä videota riepoteltiin rajusti ja se joutui yleisen pilkan kohteeksi. Toisaalta on havaittu, että Kremlillä saattaisi olla käytössään joukko, ns. ”Trolli-armeija”, IT-alan toimijoita, jotka liikkuvat internetverkossa aktiivisesti levittäen länsikriittistä materiaalia sekä disinformaatiota.

Sosiaalisen median merkitys on myös ymmärretty Venäjän johdossa. V-Kontakt-sivuston kaappaaminen on ollut yksi askel hallita sitä.²⁶ Sosiaalisessa mediassa on kuitenkin niin paljon eri toimijoita ja sivustoja, joiden kontrolliin Venäjällä ei riitä resurssit. Kaikkia sen kineettisiä operaatioita seurataan niin paikan päällä kuin mediassakin. Niistä kommentoidaan jatkuvasti mitä erilaisilla kuvilla ja viesteillä. Näyttää siltä, että Venäjän tärkein informaatiotila on Venäjä itse. Eri medioiden ja viestimien haltuunotto tähtää tämän rajatun tilan hallintaan.

Se ei kuitenkaan riitä. Sosiaalisen median hallinnan tekee niin vaikeaksi juuri sen individualistinen luonne. Ihmisillä on taipumus ilmaista itseään sen avulla. Aina on joku mobiililaitteella ottamassa kuvia. Tällä sitten päivitetään omaan elämään liittyviä asioita. Näin kävi Venäjän armeijan kersantille ”Sanya” Sotkinille, joka lähetti muutaman ”selfie”-kuvan Instagram-palveluun, ymmärtämättä poistaa kuviin liittyvää paikkatietomerkinä.²⁷ Palve-

lun sivuilla voitiin siten havaita hänen sijainneen kuvanottohetkellä Ukrainan puolella rajaa. Tällainen lapsus oli tietysti ristiriidassa Venäjän virallisen ilmoituksen mukaan, jossa kiistettiin kaikkien venäläisten joukkojen läsnäolo Ukrainan puolella. Sosiaalinen media paljasti siten venäläisjoukkojen todellisen sijoittumisen kriisialueella ja kiusallisesti pani Putinin aiemmat lausunnot huonoon valoon.

Edellisen esimerkin merkitys tuo esille myös eri maiden sotilasjoukkojen käytännöt suhteessa mobiililaitteisiin. Kerätäkkö pois kaikki kännykät heti varustamisen yhteydessä vai vasta juuri ennen operaatiota, vai ollenkaan? Ovatko sotilaat palveluksessa myös yksilöinä vastuussa informaationjakelusta? Operaatioturvallisuus on ollut sangen heikko. Operaatioalueen informaatio-tilan hallinta kuuluu taas kybersodankäynnin piiriin, joka on myös tällä hetkellä kuumen keskustelun kohteena.

Ukrainan kriisin edelleen kiristyessä on nähtävissä myös informaatio-sodankäynnin kiihtyminen. Putinin kansallismielinen propaganda alkaa olla kohta myös taakka, koska se rajoittaa Venäjän johdon toimintavapautta. Poliittiset ratkaisut, jotka ovat pitkälle viedyn nationalistisen propagandan vastaisia, eivät välttämättä saa kansallista suosiota. Putinin on otettava huomioon myös vuoden 2016 presidentin vaalit, mikäli aikoo vielä olla ehdolla.

Nähtäväksi myös jää miten talouspakotteet vaikuttavat Venäjään. Mieli-piteen muokkaus ruokatuontikiellon osalta on jo alkanut. Tämäkin informaatio-operaatio

aloitettiin televisiokanavien Vesti ja Vremja kautta.²⁸ Eri asia on kykeneekö Venäjän maatalous todella vastaamaan tähän haasteeseen ruokkia koko kansa omavaraisesti.

Sotilaallinen interventio on varmasti keinovalikoiman viimeisimpiä kortteja. Huolellisesti valmistellulla propagandalla Venäjän johto voi saada kansallisesti perusteltua intervention esimerkiksi humanitaarisiin syihin tai rauhanturvaamiseen vedoten. Kansainvälistä hyväksyntää tällaiselle tuskin tulee, mutta sitä Venäjä tuskin odottaa. Sotilaallisen ratkaisun toteutuminen edellyttää kuitenkin myös laajaa informaatio-sodan operaatiota, jonka täytyisi päästä vaikuttamaan jo ennen kineettisten operaatioiden käynnistymistä. On siis oleellista seurata jatkuvasti informaatio-avaruudessa näkyviä viestejä, joista saattaa näkyä vihje Venäjän tulevista toimenpiteistä.

3. syyskuuta 2014 presidentti Obama vakuutti Tallinnassa virolaisille, että NATO ja Yhdysvallat tukevat Viroa lisääntyvän venäläispainostuksen vuoksi. Virolaiset ovat hyvin perillä Ukrainan tapahtumista ja NATO:n heille lupaamista takuista. Heillä on myös selkeä kuva Venäjän toiminnasta. Suomen suhteen tilanne on toinen. Meillä Ukrainan tapahtumat tulkitaan valtiojohdossa niin, että ne eivät aiheuta Suomelle tällä hetkellä turvallisuusuhkaa. Samaan aikaan presidentti Putin vaati mediassa että Ukrainassa on saatava aikaan tulitauko 5. syyskuuta 2014. Kenen välillä tulitauko tehdään ja tapahtuu se todella, jää nähtäväksi.

Lähdeviitteet:

- 1 Lalu, Petteri, Syvä vai pelkästään tiheää: Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. *Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014*, MPKK/Taktiikan laitos. 74-75
- 2 Overy, Richard: *The Dictators - Hitler's Germany, Stalin's Russia*, Penguin Books, 2005. 105-106.
- 3 Tuomas Kuronen ja Jouni Virtaharju. *The Fishing President: Ritual in constructing leadership mythology*, 6-7. <http://www.sagepublications.com> 2013. <http://lea.sagepub.com/content/early/2013/12/13/1742715013515697>
- 4 <http://www.politiikasta.fi/article/pussy-riot-osui-ja-upposi-ven%C3%A4%C3%A4iseen-yhteiskuntaan> (luettu 4.8.2014)
- 5 <https://www.gov.uk/government/publications/russia-country-of-concern/russia-country-of-concern-latest-update-31-march-2014> (luettu 4.8.2014)
- 6 <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1372478574506> (luettu 4.8.2014)
- 7 <http://news.yahoo.com/pro-russian-forces-storm-ukrainian-crimea-161626492.html> ja <http://www.bbc.com/news/world-europe-26643141> (luettu 4.8.2014)
- 8 <http://www.nytimes.com/2014/03/26/world/europe/us-challenge-now-is-stopping-further-putin-moves.html> (luettu 6.8.2014)
- 9 <http://www.bbc.com/news/world-europe-28229785> (luettu 6.8.2014)
- 10 <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1393830556365> (luettu 8.8.2014)
- 11 <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-1288666249639.html> (luettu 10.8.2014)
- 12 <http://www.bbc.com/news/world-europe-26643141> (luettu 10.8.2014)
- 13 http://www.huffingtonpost.com/2014/04/29/igor-strelkov-ukraine_n_5235368.html (luettu 1.9.2014) sekä <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304788404579526160643349256> (luettu 1.9.2014)
- 14 <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/13/ukraine-uprising-fascist-coup-grassroots-movement> (luettu 8.8.2014)
- 15 <http://www.bbc.com/news/world-europe-26546133> (luettu 8.8.2014)
- 16 Dutt, R. Palme: *Internationaali: Katsaus internationaalien historiaan. (The internationale, 1964.)* Suomentanut Pentti Lahtinen ja Maija Savutie. Helsinki: Kansankulttuuri, 1972. Huom! Tässä yhteydessä on huomattava että alkuperäinen fasismien käsite eroaa neuvostotulkinnaasta eräiltä osin. Neuvostoliiton perintönä fasismilla viitataan lähinnä kansalissosialistiseen Saksaan ja sen valloitushaluiseen nationalismiin, eikä Italiassa syntyneeseen fasismi-käsitteeseen
- 17 <http://www.theglobeandmail.com/news/world/bearded-drag-queen-symbolizes-western-decadence-putin-ally-declares/article18676021/> (luettu 10.8.2014)
- 18 <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1395200431780> (luettu 10.8.2014)
- 19 <http://in.reuters.com/article/2014/07/15/brics-summit-funds-idINKBN0FK0W020140715> (luettu 10.8.2014) sekä http://rbth.com/business/2014/05/30/two_thirds_of_russian_investors_are_ready_to_invest_in_brics_markets_37091.html (luettu 10.8.2014)
- 20 http://www.washingtonpost.com/world/europe/pro-russian-separatists-in-eastern-ukraine-were-nobodies--until-now/2014/04/30/c504e687-cc7a-40c3-a8bb-7c1b9cf718ac_story.html sekä <http://www.interpretermag.com/russian-backed-separatist-khodakovsky-changes-his-story-to-reuters-or-does-he/> (luettu 10.8.2014)
- 21 <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/nain-pietarissa-kulttuuri-kylpee-rahaseassa/> (luettu 10.8.2014)

- 22 <http://thechristians.com/?q=node/1246> ja <http://www.themoscowtimes.com/news/article/orthodox-priests-threaten-to-seize-rival-church-property-in-crimea-prelate-says/496453.html> (luettu 10.8.2014)
- 23 <http://www.themoscowtimes.com/news/article/putin-accuses-ukraines-poroshenko-of-shutting-down-road-to-peace/502792.html> (luettu 10.8.2014)
- 24 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2701700/Is-BUK-missile-launcher-downed-flight-MH17-Startling-new-picture-emerges-gun-toting-pro-Russian-separatist-posing-military-hard-ware-Ukraine.html> (luettu 10.8.2014)
- 25 <http://fmashiri.wordpress.com/2014/07/27/venajan-yleisesikunta-rappiolla/> (luettu 10.8.2014)
- 26 <http://www.nytimes.com/2014/03/11/opinion/the-kremlins-social-media-takeover.html> (luettu 10.8.2014)
- 27 <http://www.independent.ie/entertainment/trending/news/russian-soldier-accidentally-gives-away-ukraine-location-with-geotagged-instagram-selfies-30485060.html> (luettu 10.8.2014)
- 28 <http://www.hs.fi/talous/a1407463075034> (luettu 13.8.2014)

Lähteet:

- Dutt, R. Palme: *Internationaali: Katsaus internationaalien historiaan.* (The internationale, 1964.) Suomensos perustuu alkuteokseen ja venäjänkieliseen korjattuun ja tarkistettuun laitokseen International. Suomentaneet Pentti Lahtinen ja Maija Savutie. Helsinki: Kansankulttuuri, 1972.
- Kuronen Tuomas ja Virtaharju Jouni. *The Fishing President: Ritual in constructing leadership mythology*, <http://www.sagepublications.com> 2013.
- Lalu, Petteri, *Syvää vai pelkästään tihettä: Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit.* Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014, MPKK/Taktiikan laitos.
- http://www.huffingtonpost.com/2014/04/29/igor-strelkov-ukraine_n_5235368.html
- Overy, Richard, *The Dictators - Hitler's Germany, Stalin's Russia*, Penguin Books, 2005
- <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304788404579526160643349256>
- <http://lea.sagepub.com/content/early/2013/12/13/1742715013515697>
- <http://www.politiikasta.fi/article/pussy-riot-osui-ja-upposi-ven%C3%A4%C3%A4iseen-yhteiskuntaan>
- <https://www.gov.uk/government/publications/russia-country-of-concern/russia-country-of-concern-latest-update-31-march-2014>
- <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1372478574506>
- <http://news.yahoo.com/pro-russian-forces-storm-ukrainian-crimea-161626492.html>
- <http://www.bbc.com/news/world-europe-26643141>
- <http://www.nytimes.com/2014/03/26/world/europe/us-challenge-now-is-stopping-further-putin-moves.html>
- <http://www.bbc.com/news/world-europe-28229785>
- <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1393830556365>
- <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-1288666249639.html>
- [http://www.bbc.com/news/world-europe-26643141](https://www.bbc.com/news/world-europe-26643141)
- <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/13/ukraine-uprising-fascist-coup-grassroots-movement>
- <http://www.bbc.com/news/world-europe-26546133>

<http://www.theglobeandmail.com/news/world/bearded-drag-queen-symbolizes-western-decadence-putin-ally-declares/article18676021/>
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1395200431780>
<http://in.reuters.com/article/2014/07/15/brics-summit-funds-idINKBN0FK0W020140715> sekä
http://rbth.com/business/2014/05/30/two_thirds_of_russian_investors_are_ready_to_invest_in_brics_markets_37091.html
http://www.washingtonpost.com/world/europe/pro-russian-separatists-in-eastern-ukraine-were-nobodies--until-now/2014/04/30/c504e687-cc7a-40c3-a8bb-7c1b9cf718ac_story.html
<http://www.interpretermag.com/russian-backed-separatist-khodakovsky-changes-his-story-to-reuters-or-does-he/>
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kulttuuri/nain-pietarissa-kulttuuri-kylpee-rahamateessa/>
<http://thechristians.com/?q=node/1246> ja <http://www.themoscowtimes.com/news/article/orthodox-priests-threaten-to-seize-rival-church-property-in-crimea-prelate-says/496453.html>
<http://www.themoscowtimes.com/news/article/putin-accuses-ukraines-poroshenko-of-shutting-down-road-to-peace/502792.html>
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2701700/Is-BUK-missile-launcher-downed-flight-MH17-Startling-new-picture-emerges-gun-toting-pro-Russian-separatist-posing-military-hardware-Ukraine.html>
<http://fmashiri.wordpress.com/2014/07/27/venajan-yleisesikunta-rappiolla/>
<http://www.nytimes.com/2014/03/11/opinion/the-kremlins-social-media-takeover.html>
<http://www.independent.ie/entertainment/trending/news/russian-soldier-accidentally-gives-away-ukraine-location-with-geotagged-instagram-selfies-30485060.html>
<http://www.hs.fi/talous/a1407463075034>